

Tona Gulpinar
Leif Hernes
Nina Winger (red.)

Blikk fra barnehagen

FAGBOKFORLAGET

Blikk fra barnehagen

Tona Gulpinar, Leif Hernes og Nina Winger (red.)

Blikk fra barnehagen

FAGBOKFORLAGET

Copyright © 2019 by
Vigmostad & Bjørke AS
All Rights Reserved

1. utgave / 1. opplag 2016

ISBN: 978-82-450-2827-0
ISBN (trykt): 978-82-450-1695-6

Tilrettelagt for e-bok: John Grieg, Bergen

Forsidedesign ved forlaget
Forsidefoto: Tona Gulpinar
Innsidefoto: Tona Gulpinar

Produksjonen er støttet av Høgskolen i Oslo og Akershus

Blikk fra barnehagen er en vitenskapelig publikasjon med fagfellevurderte kapitler

Spørsmål om denne boken kan rettes til:
Fagbokforlaget
Kanalveien 51
5068 Bergen
Tlf.: 55 38 88 00 Faks: 55 38 88 01
e-post: fagbokforlaget@fagbokforlaget.no
www.fagbokforlaget.no

Materialet er vernet etter åndsverkloven.

Uten uttrykkelig samtykke er eksemplarframstilling
bare tillatt når det er hjemlet i lov eller avtale med Kopinor.

Forord

Denne antologien er en samling forskningsartikler med ulike blikk fra barnehagen. Alle forfatterne av boka er deltakere i, eller har vært assosiert til forskningsprosjektet *Blikk for barn*, et av Norges største forskningsprosjekter om barnehager. Dette forskningsprosjektet har kvalitet i norske barnehager som agenda. Det fokuserer på aldersgruppen 0–3 år, og drøfter på flere og ulike måter hva det kan bety å ha så mange barn under 3 år i barnehager. Kvalitet handler om strukturer, prosesser og innhold i barnehagen, med andre ord et bredt spekter av faktorer som den utøvende barnehagelæreren må forholde seg til i arbeidet med å skape gode hverdager for barn under tre år.

Forskningsprosjektet er finansiert gjennom Norges forskningsråd. Det eies av Institutt for barnehagelærerutdanning ved Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier ved Høgskolen i Oslo og Akershus, og forskningen er utført i samarbeid med Universitetet i Stavanger, NTNU og Universitetet i Tromsø, Norges arktiske universitet.

En stor takk til forfatterne av boka for at de deler sin forskningsbaserte kunnskap om, og innsikt i dette viktige feltet. Alle har på en eller annen måte tilknytning til barnehagens kunnskaps- og forskningsfelt, og boken presenterer i så måte et aktuelt og bredt perspektiv på dette viktige feltet.

En stor takk også til fagfeller og til forlagsredaktør Jannike Sunde, som har bidratt til å få dette prosjektet godt i havn.

Oslo, februar 2016

Tona Gulpinar, Nina Winger og Leif Hernes (redaktører)

Innhold

Artikkel 1

Med forskerblikk på kvalitet(er) i barnehagen	11
<i>Nina Winger, Tona Gulpinar og Leif Hernes</i>	
Innledning	11
Forestillinger om kvaliteter ved barnehagehverdagen for de yngste	13
Med flerfaglig blikk for barn og barnehagekvaliteter	16
Artiklene i boka	20
Referanser	24

Artikkel 2

Valget er barnehage	29
<i>Lars Gulbrandsen</i>	
Offentlige overføringer til foreldre med små barn: indirekte gjennom barnehager eller som direkte pengeoverføringer?	31
Hvorfor foretrekker foreldre barnehager framfor kontantytelser?	39
Referanser	41

Artikkel 3

Livskvalitet for de yngste barna i barnehagen	43
<i>Hanne Fehn Dahle, Brit Eide, Nina Winger og Kristin Danielsen Wolf</i>	
Introduksjon	43
En etnografisk tilnærming til små barns hverdagsliv i barnehagen	45
Barnehagekvalitet – avgrensning av fokus	46
Livskvalitet – <i>det gode liv</i>	47
Å høre til og være betydningsfull	48
«Well-being» – et aspekt ved livskvalitet?	50
«Having, loving, being»	51
«Well-being» i barnehagen relatert til å <i>ha</i> , å <i>elske</i> og å <i>være</i>	53
Analysegrep	55
Et verdig liv for små barn i barnehagen?	55
Å ha en plass i fellesskapet og være uerstattelig	57
«Barnehagelogistikk» – en utfordring?	58
Avslutning	60
Referanser	61

Artikkel 4

Undersøkelse av støtte til samspill mellom småbarn	69
Et kritisk blikk på ITERS-R-skalaen <i>Ellen Os og Elisabeth Bjørnstad</i>	
Innledning	69
Hva er ITERS-R?	71
ITERS-R som kvalitetsmål	72

	Støtte til jevnaldningsrelasjoner	74
	Resultater fra internasjonal forskning om personalets involvering i jevnaldningsrelasjoner	75
	Metode og utvalg	76
	Resultater	78
	Hva forteller resultatene oss om ansattes støtte til jevnaldningsrelasjoner? . . .	79
	ITERS-R – et nyttig mål for å forbedre praksis og for videre forskning?	89
	Avslutning	90
	Referanser	90
Artikkel 5		
	Første-fots-erfaringer gjennom vandring	97
	– de yngste barnas samspill med omgivelsene i barnehagen <i>Anne Myrstad og Toril Sverdrup</i>	
	Bakgrunn	99
	Teoretisk forståelsesramme	101
	Metode	104
	Første-fots-erfaringer	106
	Drøfting	112
	Implikasjoner ved vandring og fri mobilitet	114
	Avslutning	115
	Referanser	115
Artikkel 6		
	Estetiske opplevingar	119
	Toddleren i møte med materiale <i>Sissel Jeanette Aastvedt Halland og Torill Vist</i>	
	Innleiing	119
	Teoretisk fundament	121
	Design og narrativ	128
	Estetiske opplevingar til toddlarar i møte med materiale	130
	Oppsummering og avsluttande kommentarar	139
	Referansar	142
Artikkel 7		
	Estetisk læring i barnehagen	147
	<i>Tona Gulpinar og Leif Hernes</i>	
	Barns møte med kunst som medaktører og betrakttere	148
	Samhandlingens muligheter i en performance	148
	Flere veier inn til barn og barns estetiske verden	149
	Kroppslige erfaringer	150
	De voksne hendene	151
	Barnehendene	151
	<i>Handing</i> – et metodisk grep	152
	Barnehagelærerens mange kompetanser	153
	På veien mot en forståelse av hvordan <i>estetisk læring</i> kommer til syne	157
	Referanser	159

Artikkel 8

Nysgjerrig på nysgjerrighet! Å sette fokus på nysgjerrighetsprosesser	163
<i>Soern Finn Menning</i>	
Et spekter av historiske røtter	164
Nysgjerrighetens grunndramaturgi	166
Å vise hele bredden	168
Kart over nysgjerrighetsprosessen	170
Konklusjon	172
Referanser	172

Artikkel 9

Etikk i barnehagen – svevande og konkret	175
<i>Mari Gjerde</i>	
Ansvar i møte med barnet i barnehagen	175
Kven er <i>den andre</i> ?	176
Frå stille motstand til eit tydeleg nei	180
Verbal versus kroppslig kommunikasjon	181
Korleis barn påverkar den pedagogiske danninga til personalet – ein ny innfallsvinkel til barns etiske medverknad?	182
Avslutning	185
Referansar	185

Artikkel 10

«Du er også mammaen min»	187
Perspektiver på kjærlighet i barnehagepedagogisk praksis	
<i>Teresa K. Aslanian</i>	
Innledning	187
Barnehage som arena for kjærlighet	188
Kjærlighet, det moderlige og profesjonalitet i barnehagen	198
Konklusjon	202
Referanser	202

Artikkel 11

Utdanning til omsorg?	207
Om betydningen av barnehagefaglig utdanning for omsorgsfull praksis med ettåringer i norske barnehager	
<i>Helga Norheim</i>	
Metode	209
Ingen statistisk signifikant sammenheng	210
Barnehagelærerne – ikke signifikant bedre omsorgsgivere	211
Fagarbeiderne som omsorgsgivere	213
En omsorgsfordring som springer ut fra barnet?	214
Avslutning	216
Referanser	216

Artikkel 12

Et nødvendig fremtredelsesrom for kroppslige møter	219
<i>Johanne Ilje-Lien</i>	
Å forhandle mening med kroppen	219
Forming som kroppslig forhandlingsarena	221

	Etterspørsel av reflektert verbalisert mening	223
	«Mening i hendene»	224
	Å bli «noen» i et kroppslig møte med materialet	226
	Referanser	228
Artikkel 13		
	De yngste barnas vandring – med blikk på det fysiske miljøet	231
	<i>Elise Torsnes</i>	
	Bakteppe – forestillinger om barn	232
	Studien.	233
	Vandring	233
	Lekemateriell	234
	Utformingen av rommet	236
	Antall barn i basegruppen.	238
	Vandring: toddlerkulturens skyggeside?	239
	Det fysiske miljøet – ingen erstatning for en aktiv voksenrolle	241
	Avslutning	243
	Referanser	243
Artikkel 14		
	Diskursenes dimensjoner i barnehagefaglig praksis	247
	<i>Vibeke Larsen</i>	
	Diskurser og makt	248
	Diskurser som generaliserende makt.	249
	Diskursen om personalets forventede væremåte i møte med de yngste	251
	Barnehageansatte som overvåkende og kontrollerende makt	253
	Motmakt mot rådende diskurser	255
	Avslutning	257
	Referanser	257
Artikkel 15		
	Barnehagen som kompletterende miljø for de yngste.	259
	<i>Jørgen Brønseth</i>	
	Barnehagen – en del av barnas hverdagsliv	259
	Debatten om barnehagekvalitet og tidlig barnehagestart	260
	Omsorgsprosjekter	263
	Barnehagen som kompletterende miljø	264
	Foreldreperspektiver og foreldrenes valg	267
	Konsekvenser for barnehagen	271
	Avsluttende refleksjoner	273
	Referanser	274
	Forfatterromtaler	277

Artikkel 1

Med forskerblikk på kvalitet(er) i barnehagen

Nina Winger, Tona Gulpinar og Leif Hernes

I denne artikkelen ser vi nærmere på noen aktuelle problemområder relatert til forskning om kvalitet i barnehagen, og presenterer noen grunnpremisser for forskningsprosjektet *Blikk for barn*. Intensjonen med dette prosjektet er å studere små barns hverdagsliv i ulike gruppetyper i barnehager gjennom en bred og metodekompleks, flerfaglig forskningstilnærming. Vi tar for oss noen utfordringer vi står overfor når vi studerer barnehagekvalitet gjennom ulike faglige «linser».

Innledning

Barnehagesektoren er under press. Nye barnehagetyper, flere varierte organiseringsmåter og stadig flere små barn i barnehagen har skapt nye utfordringer i sektoren. Den økende institusjonaliseringen av barndommen har skjerpet kravet til tydeliggjøring og presisering av barnehagens samfunnsmessige posisjon og til klargjøring av det pedagogiske innholdet. Når 90 % av alle barn og over 80 % av 1–2-åringene går i barnehage,¹ har vi som samfunn ansvar for å skape trygge og spennende barnehagerom hvor barn møter et omsorgsfullt, kvalifisert personale, og hvor de får erfare gruppefellesskap og utvikle sin individualitet. Utfordringen handler om å skape barnehagehverdager hvor barna kan få meningsbærende leke- og læreerfaringer, muligheter for både ro og vital livsutfoldelse, og varierte opplevelser og alderstilpassede utfordringer. Som det uttrykkes i Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2011), skal

1 <http://www.ssb.no/a/barnogunge/2015/barnehage>, siste offisielle tall om antall barn i barnehage fra 2014, lastet ned 12.11.2015.

barnehager være pedagogiske institusjoner som tar barns rettigheter og posisjoner på alvor, ivaretar barnas dannelses- og demokratiseringsprosesser og ikke minst gir barna gode hverdagsopplevelser. Hva dette innebærer i praksis, må fortolkes og drøftes i lys av forestillinger om kvalitet i barnehagen. Hva slags barnehager vi tilbyr barn, hvilke muligheter det gis for relasjonsbygging, og hvilket pedagogisk innhold vi tilbyr, er forankret i et verdisyn, og avspeiler et veivalg vi som samfunn tar på vegne av barn. Hva som karakteriserer gode barnehager, er med andre ord avhengig av hvilke kvalitetskriterier som legges til grunn, og hvilken referanseramme samfunnet har for god barndom.

For å kunne utvikle større kunnskap om kvaliteter ved barnehager for de yngste barna, har vi i forskergruppen i *Blikk for barn* utviklet et forskningsprosjekt hvor intensjonen er å skape et forskningsbasert og nyansert bilde av sentrale sider ved kvalitet i barnehager med ulike organiseringsmåter. Gjennom en kombinasjon av kvantitative og kvalitative tilnærmingsmåter søker vi både å identifisere målbare kvalitetsindikatorer og beskrive og reflektere over prosessuelle, interaktive og ekspressive sider ved barnehagehverdagene (for utdyping, se Hernes et al., under arbeid).

Denne antologien er forankret i forskningsmiljøet som er utviklet i tilknytning til *Blikk for barn*. Dette miljøet har bred deltakelse fra etablerte forskere med ulike faglige kvalifikasjoner og kompetanse innen estetiske fag, barnehagepedagogikk, antropologi og statsvitenskap. Prosjektet har også assosierte deltakere fra flere fagfelt, samt ph.d.- og masterstudenter, som gjennom egne forskningsbidrag bidrar til å utforske, beskrive og drøfte ulike sider ved kvalitet i barnehagen for de yngste barna. I antologien presenteres noen artikler fra delprosjekter i *Blikk for barn*. Videre presenteres et utvalg artikler fra assosierte prosjekter² som belyser ulike problemstillinger fra en kompleks barnehagesektor. I denne artikkelen skal vi se på noen grunnleggende forestillinger om kvalitet og presentere noen overordnede forskningsprinsipper i forskningsprosjektet.

2 Disse bidragene er skrevet av tidligere masterstudenter som i 2013 og 2014 var assosierte deltakere i *Blikk for barn*, og som nå er i ulike posisjoner i barnehagefeltet som forskningsstipendiater, styrere og pedagogiske ledere og i forvaltningen.

Forestillinger om kvaliteter ved barnehagehverdagen for de yngste

Den raske og omfattende utviklingen i barnehagesektoren i Norge og de andre nordiske landene de seneste årene har medført et skjerpet blikk på kvalitet i barnehagen (Vassenden, Thygesen, Bayer, Alvestad & Abrahamsen 2011, Bjørnestad & Os 2012, Bratterud, Sandsæter & Seland 2012, Gulbrandsen & Eliassen 2013, Winger & Eide 2015, Hernes et al., under arbeid).

Barnehagefeltet er for tida preget av mange ulike kvalitetsdiskurser (jf. Moss, 2007; Dahlberg & Moss, 2005, 2008). I ulike samfunnssammenhenger anvendes kvalitet som et allment «stempel» på at noe er «bra» eller «dårlig». Det tas ofte for gitt at man har samme forestillinger om betydningen av begrepet, uten at fortolkningen av det gjøres eksplisitt. Ifølge Dahlberg og Moss (2005:9) har kvalitetsbegrepet blitt «the great cliché of our age». De hevder at vi lever i «an age of quality». «Every product and service must offer quality; every consumer wants to have it. In this historical context, quality has become reified, treated as if it was an essential attribute of services or products that gives them value, assumed to be natural and neutral.» (Dahlberg & Moss, 2008:21) De mener at det trengs en problematisering av begrepet. Forestillinger om kvalitet kan være både motsetningsfylte og verdiladete, og det finnes ingen enkle svar på hva kvalitet er – eller kan være. Som Dahlberg og Moss (2008:5) sier: «‘Quality’, therefore, is neither neutral nor self-evident, but saturated with values and assumptions. It is not an essential, but a constructed concept» (ibid.:22).

Hva man legger i kvalitet i barnehagesektoren, kommer med andre ord an på hvilke verdier, standarder og referanserammer man legger til grunn for forståelsen av hva som er «gode» barnehager. Politikere, yrkesutøvere, foresatte og barn som står i ulike posisjoner i barnehagefeltet, kan representere forskjellige interesser og vil dermed i noen tilfeller kunne ha motstridende synspunkter på, og opplevelser av, hva som er kriterier som beskriver «gode» institusjoner (jf. Katz, 1993; Ceglowski & Bacigalupa, 2002; Rao & Li, 2009). Også Wittek og Kvernbekk (2011) sier at kvalitet er et komplisert begrep som kan henspille på ulike aspekter i et pedagogisk system, og indikere forestillinger om «gode» institusjoner, «gode» pedagogiske prosesser, eller mer subjektive oppfatninger av hva som oppfattes som «bra». Hva dette innebærer, kan forstås ulikt, hevder Wittek og Kvernbekk. Begrepet kvalitet er vanskelig å presisere og uttrykke betydningen

av, men vi mener det er viktig å drøfte hva som er viktig og ønsket utvikling innen barnehagesektoren. Selv om kvalitet kan forstås som et multifasettert, diffust og sammensatt begrep, vil økt oppmerksomhet på hva som kan uttrykkes gjennom kvalitetsbestemmelser, kunne føre til større tydelighet i forhold til hvordan vi forstår begrepet. Det kan bidra til at veivalg i barnehagesektoren begrunnes, og til at verdigrunnlaget gjøres mer eksplisitt. Vi ser det som en forpliktelse for vårt samfunn å utvikle barnehager som oppfattes som kvalitativt gode pedagogiske institusjoner, men det forutsetter at man reflekterer over og forsøker å uttrykke hva som oppfattes som «bra» barnehager og gode hverdagsliv for barn. Som Os og Bjørnstad (2016) sier, er barnehagens legitimitet forankret i at tilbudet som blir gitt der er godt.

Det har vært tradisjon for å forsøke å bestemme og beskrive kriterier for kvalitet i forhold til ulike indikatorer eller faktorer. *Strukturindikatorer* for kvalitet i barnehagesektoren har primært dreid seg om faktorer som kan identifiseres og spesifikt dokumenteres, for eksempel antall personale og barn, trekk ved de fysiske rammene, personalets faglige kvalifikasjoner og det eksplisitt formulerte pedagogiske programmet (jf. Brownlee, Berthelsen & Segaran 2009, Rao & Li 2009, Vassenden, Thygesen, Bayer, Alvestad & Abrahamsen 2011, Gulbrandsen og Elisassen 2013). *Prosessmål*, derimot, har handlet om prosessuelle og subjektive indikasjoner, som trygghetsfaktorer, helseaspekter, barnas trivsel, relasjons- og samspillkvaliteter og samarbeidsrelasjoner mellom barnehagen og barnas familier, for å nevne noen aspekter (Brownlee et al., 2009). Dette er kvalitetsindikatorer som ikke like lett som strukturelle faktorer lar seg identifisere gjennom kvalitetsmål, men som er knyttet til opplevelsesbaserte og ofte vanskelig artikulerbare trivselsaspekter. Som Leach et al. (2008:179) påpeker, er det viktig å ta hensyn også til opplevelsesaspekter når man vurderer kvalitet i barnehagen, slik at man ikke utelukkende definerer kvalitet i forhold til eventuelle målbare indikasjoner, for eksempel om barnehagen har gode effekter på barns læring og utvikling. «While quality of childcare is positively related to many aspects of children's ongoing development, it is also positively related to *children's day to day happiness and security and to parents' satisfaction with child care*» (Leach et al., 2006:3) (vår utheving).

Fenech (2011) har problematisert den tradisjonelle kvalitetsforskningen og utfordrer feltet til også å «go beyond» tradisjonelle og ofte målbare dimensjoner

ved kvalitet, som hun mener ikke fanger det hun kaller «blind spots» i kvalitetsforskningen. Hun tar til orde blant annet for større fokus på de aller yngste barnas situasjon i barnehagen, og argumenterer for nødvendigheten av å studere hvordan de yngre barna faktisk har det, og hva de erfarer der. Fenech hevder også at det er nødvendig å se på barnehage-«settingen» og drøfte hvorvidt barnehagemiljøet er egnet for små barns dagligliv. Mange forskere tar altså til orde for å se sammenhenger mellom kontekstuelle betingelser og relasjonelle, prosessuelle aspekter ved barnehagen.

Som blant andre Samuelsson et al. (2015) påpeker, viser nyere forskning at det er sammenheng mellom de ytre betingelsene og barns muligheter for å utvikle seg, leke, lære og ha det bra i barnehagen. Personaltetthet, personalets kompetanse og utdanning, arbeidsforhold, de fysiske omgivelsene og personalets væremåte og evne til samspill framtrer som sentrale faktorer i forhold til barnehagekvalitet. I nordiske land er det økende fokus på sammenhengene mellom barnehagekvalitet og størrelse på barnegruppene og organiseringsmåter, ikke minst for de yngste barna (Kragh-Müller & Ringmose, 2015). Det reises blant annet spørsmål ved om den tida som går med til organisering og logistikk, går på bekostning av muligheten for direkte interaksjon og samvær med barna (jf. Alvestad et al., 2014). Dette kan være bekymringsfullt, ikke minst fordi forskning om kvalitet i barnehagen for de yngste barna understreker betydningen av at personalet er nærværende og sensitive overfor barna (Os, 2013; Sanders & Howes, 2013), og om de har mulighet til å støtte det enkelte barnets utvikling, lek og læring. Samtidig er barnehagelivet et gruppeliv hvor inkluderende fellesskapsprosesser er en forutsetning for gode hverdager (Os & Eide, 2013). Kvalitet i barnehager handler med andre ord om sammensatte forhold, som rom, atmosfære, samspilldynamikk og rytme, leke- og læringsmuligheter og barns muligheter for å trekke seg tilbake og finne ro. Ikke minst handler kvalitet om det enkelte barnets subjektive opplevelse av «å ha det bra» (jf. Dahle, Eide, Winger & Wolf 2016; Hernes et al., under arbeid).

Hernes et al. (under arbeid) henviser til Sanders og Howes (2013) og poengterer at det ikke nødvendigvis er en direkte sammenheng mellom kvalitet og strukturelle forhold, og understreker at det er et komplekst samspill mellom ulike

prosessuelle og strukturelle kvalitetsdimensjoner³, noe som er viktig å ta med ikke minst i studier av hvordan ulike gruppetyper får konsekvenser for barns hverdagsliv, som er et viktig fokuseringsområde i *Blikk for barn*. Det er med andre ord mange hensyn som avgjør hva som er et godt barnehageliv, og både strukturelle og prosessuelle aspekter er viktige fokuseringsområder for kvalitetsforskning.

På grunnlag av motsetningsfylte tilnærminger til kvalitetsproblematikken er det viktig å spørre seg: Hvilke overordnede verdier er nødvendige for å skape et godt dagligliv for alle de små barna som nå tilbringer hverdagene i barnehagen? Hvordan kan vi beskrive kvaliteter ved barnehagen gjennom kvalitative og eksplorerende metoder? Hvilke sider ved barnehagelivet lar seg måle, og hvilke aspekter lar seg ikke registrere? Hvordan kan vi få et mest mulig helhetlig bilde av barnehagekvaliteter? Som forskere i barnehagen er det dermed relevant å spørre seg hvordan kan vi nærme oss barnehagehverdagen både med ønske om å beskrive det som skjer, og samtidig være åpne for kvaliteter som ikke umiddelbart lar seg registrere og dokumentere, men forutsetter sensitive, lyttende og eksplorerende tilnærminger. Et spørsmål i kjølvannet av disse aspektene er om disse tilnærmingsmåtene er gjensidig utelukkende fordi de bygger på ulike kunnskapssyn og forskningsparadigmer.

Med flerfaglig blikk for barn og barnehagekvaliteter

En viktig målsetning for prosjektet *Blikk for barn* er å la kompleksiteten i kvalitetsdiskursen være en viktig premiss for vår forskningstilnærming. Et siktemål med dette prosjektet er å studere barnehager gjennom ulike forskerblikk, og ved hjelp av varierte forståelsesmåter og ulike forskningsmetodologiske tilnærmingsmåter forsøke å identifisere, beskrive, analysere og reflektere over sentrale trekk ved barnehagelivet for de yngste barna gjennom ulike faglige «linser». Når man ser på et bilde eller en situasjon, fester blikket seg ved ulike aspekter ved den samme situasjonen, vi registrerer og fanger opp informasjon med utgangspunkt i vår egen forståelsesramme. Disse ulike perspektivene og innfallsvinklene i møte med barnehagen vil gi oss som forskningsgruppe mulighet til å komme nærmere barnehagehverdagen (jf. Hjordarmaal, 2015).

3 For utdyping av nyere forskning om kvalitet i barnehagen, se Hernes et al. (under arbeid).

I *Blikk for barn* velger vi å snakke om *kvaliteter* ved barnehagen, nettopp fordi vi utfordrer forenklete svar på et sammensatt og vanskelig spørsmål på hva barnehagekvalitet er eller kan være. Målsettingen er å bidra til større innsikt i hvordan ulike gruppetyper kan antas å influere på kvaliteten på omsorg, relasjoner, lek og læring for de yngste barna i barnehagen, og vi retter et spesifikt blikk på estetikk som kvalitetsfaktor. Barnehagerommet, arkitektur, artefakter som kontekst for estetikk og ekspressivitet, estetisk læring og relasjonell estetikk er sentrale faktorer for kvalitetsbestemmelser.

Metodeeksplorering og metodekritikk, samt forskningsetisk refleksjon er sentralt i et prosjekt som er utviklet i skjæringspunktet mellom ulike fagtradisjoner og forståelsesmåter.

I *Blikk for barn* er den multifasetterte tilnærmingen tydelig i og med at prosjektet består av flere delstudier som retter oppmerksomheten mot ulike sider ved barnehagehverdagen for de yngste barna. For å få et bredt oversiktsbilde over sentrale sider ved kvalitet i norske barnehager, har prosjektet en større kvantitativ studie. Den kvantitative tilnærmingen i prosjektet omfatter systematisk registrering og analyse av strukturelle aspekter ved kvalitet innenfor tradisjonelle organiseringsmåter og mer fleksible gruppetyper ved hjelp av et spørreskjema til et representativt utvalg av foreldre og personale i ca. 1100 barnehager om ulike sider ved pedagogisk innhold og organisering (Hernes et al., 2016). Videre anvendes Infant/Toddler Environment Rating Scale – Revised (ITERS-R), et mål på kvalitet i grupper for barn under 2 1/2 år (fysisk miljø, materiell, lek og forholdet mellom personalet og barna) og verktøyet Caregiver's Interaction Profile Scales (CIP), hvor fokuset er på barns trivsel og utvikling i barnehagen og på samspillet mellom voksne og barn (ibid.; Os & Bjørnstad, 2016). I tillegg til de kvantitative kvalitetsstudiene er flere kvalitative dypdykk utført i prosjektet. Dette er nærstudier av barnehagegrupper med ulike organiseringsmåter, hvor forskningsfokuset er rettet mot hvordan ulike gruppetyper og settinger skaper ulike rammer for barns relasjoner, lek, læring og estetiske uttrykksmuligheter og estetisk læring (se Hernes et al. (under arbeid) og artiklene i denne boka).

I tråd med Merton (2012) ser vi det med andre ord som meningsfullt å akseptere at det kan være ulike versjoner av virkeligheten, og mener at vi ved å kombinere ulike metoder vil kunne styrke forsøket på å studere situasjonen i barnehagen som sammensatt og mangfoldig. En metodekompleks tilnærming

vil også åpne for sider ved kvaliteter ved barnehager som ellers ville kunne blitt usynlige, og vil kunne bidra til at vi oppfatter flere nyanser i kvalitetsproblematikken. Som Mason (2006) anser vi at en kombinasjon av ulike tilnærminger vil gi mulighet til å utvide forståelsen av et problemkompleks, og deltakere i forskergruppen utfordres til å tenke annerledes enn vi ville kunne gjort med en mer endimensjonal forskningstilnærming. Ifølge Mason gir en kombinasjon av metoder «(...) enormous potential for exploring new dimensions of experience in social life, and intersections between these. It can encourage researchers to see differently, or to think 'outside the box' (...)» (ibid.:13). Mason omtaler dette som å etablere en slags «forskningspalett» hvor ulike valører kan bli synlige. Valget av de ulike metodene og nyansene i «palettene» må, ifølge henne, alltid være forankret i refleksjon. Også Merton (2012) poengterer at en kombinasjon av ulike forskerblikk fordrer kontinuerlig refleksjon over epistemologiske og forskningsetiske utfordringer underveis i forskningsprosessen. Som Lund (2012:157) påpeker, er en av fordelene med å kombinere metoder at man både kan framskaffe kvantifisert forankret faktakunnskap og kvalitativt fundert eksplorerende kunnskap, noe som kan bidra til et mer komplett bilde av det som studeres.

Iblant kan kunnskapen som kommer fram gjennom ulike metoder og varierte forskerblikk, likevel være motsetningsfylt og divergerende, og det kan skape ekstra diskusjon og potensielt konflikt, men også bidra til nytenkning. Det er ikke uproblematisk å kombinere ulike metoder som er forankret i ulike paradigmer og kunnskapssyn. Å skulle anvende både kvantitative mål basert på statiske parametere med en mer eksplorerende, kvalitativ tilnærming til kvalitetsforskning kan virke motsetningsfullt og ulogisk. Det essensielle i en slik metodekompleks forskningstilnærming er at det gjøres tydelig og eksplisitt *hva* ved den studerte settingen som kan dokumenteres med statiske mål, og *hva* som faktisk *ikke* lar seg måle. Vi mener at det uansett metodevalg er fundamentalt å rette et kritisk blikk på metodene og gjøre det eksplisitt hvilke motforestillinger det kan ha, og hvilke svakheter metodene har. Det fordrer en ydmykhet for at vi aldri kan tegne hele bildet eller forvalte *en* sannhet. Å samarbeide på tvers og søke å se forbindelseslinjer og kontraster på tvers av ulike metodetilnærminger er dermed ikke en lettvinnt måte å forske på. Det handler om å ta seg tid til å problematisere – «taking the time to trouble» (Freshwater, 2013:299) – og det handler om

åpenhet og vilje til brobygging. I denne fasen av et prosjekt holder en øynene oppe for at både et teorigrunnlag skal utvikles så vel som at metodevalgene skal utvikles og valideres.

En sentralt aspekt ved forskningen er også å være bevisst på det Denzin og Lincoln (2008:3) presiserer, at forskning er «a situated activity».⁴ Det innebærer at forskning er forankret i en spesifikk setting, og at forskningsspørsmålene – og må forstås i forhold til – en politisk, materiell og sosial praksis. Hva vi som forskere fokuserer på, velger vi ut fra våre egne erfaringer, vårt verdisyn og vår forståelse av kunnskap, men også ut fra sosiale og politiske strømninger i tida, for eksempel rådende kvalitetsdiskurser. I vårt tilfelle innebærer det også en kritisk vurdering av hvorvidt instrumentene som anvendes, ansees som relevante i en norsk forskningskontekst (se Os & Bjørnstad, 2016). Og det innebærer kritisk refleksjon over at det forskerblikket vi retter mot sektor og praksisfelt, er preget av våre fagsyn og forforståelser.

Vi støtter oss til Barker og Weller (2003:223), som hevder at «(...) the research process is influenced by and embedded within both our own situations and positions as researchers as well as the specific places in which we conduct research». Når vi studerer ulike sider ved kvalitet, vil praksisen vi studerer, bli forstått i lys av forestillinger om «den gode barnehagen» og «god barndom» og hva som er ansett som «barns beste», og også i forhold til annen forskning på kvalitet i barnehagen.

I vårt prosjekt har vi blikk *for* barn og ikke primært blikk *på* barn. Vi forankrer vår forskning i grunnleggende forestillinger om barn som rettighetssubjekter (jf. FNs barnekonvensjon, 1989), og studerer hvorvidt barnas rett til en god barndom kan realiseres innenfor rammen av ulike barnehagetyper. For å utvikle kunnskap om barnehagen som barns arena og mulighetsrom for barn, og deres lærings-, erfarings- og uttryksmåter, kreves det at vi som forskergruppe søker mer kunnskap om barnehagene kan være bra for barn. Dette forutsetter verdiforankret refleksjon over hva som kan være mål og indikasjoner på kvalitet. Paradoksalt nok innebærer det at vi metodisk sett dels ser på barnehager, noe som også innebærer å kartlegge barnehagestandarder ikke minst relatert til strukturell kvalitet, særlig gjennom kvantitative tilnærminger, og dels forsker

4 Denzin og Lincoln snakker her om kvalitativ forskning, men vi mener at all forskning er situert.